ECLI:LV:AT:2023:0221.16870001618.5.L
Lieta Nr. 16870001618, SKK-6/2023
Krimināllietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
LĒMUMS
Rīgā 2023. gada 21. februārī

Senāts šādā sastāvā: senatore referente Anita Poļakova, senatori Artūrs Freibergs un Sandra Kaija

rakstveida procesā izskatīja krimināllietu sakarā ar apsūdzētā /pers. A/ aizstāvja zvērināta advokāta Egona Rusanova kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas 2021. gada 8. decembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2021. gada 16. jūnija spriedumu
/pers. A/, personas kods /personas kods/,
atzīts par vainīgu trijos Krimināllikuma 177. panta trešajā daļā paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos un Krimināllikuma 195. panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā. Par katru no tiem /pers. A/ noteikts sods.
Saskaņā ar Krimināllikuma 50. panta trešo un ceturto daļu sods /pers. A/ noteikts brīvības atņemšana uz 2 gadiem.
Saskaņā ar Krimināllikuma 51. panta 1.[1] daļas 3. punktu galīgais sods /pers. A/ noteikts brīvības atņemšana uz 6 gadiem un probācijas uzraudzība uz 3 gadiem.
Saskaņā ar Krimināllikuma 70.[14] panta otro daļu no /pers. A/ piedzīta konfiscējamo mantu (automašīnu „BMW X1" un „Mercedes Benz GL 320") vērtība 14 000 *euro*.

[2] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2021. gada 16. jūnija spriedumu /pers. A/ atzīts par vainīgu par krāpšanām lielā apmērā un par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju.

[3] Ar Rīgas apgabaltiesas 2021. gada 8. decembra spriedumu, iztiesājot lietu sakarā ar apsūdzētā /pers. A/ aizstāvja Jāņa Dobelnieka apelācijas sūdzību, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2021. gada 16. jūnija spriedums atcelts daļā par /pers. A/ noteikto sodu par trīs Krimināllikuma 177. panta trešajā daļā un vienu 195. panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, par soda noteikšanu saskaņā ar Krimināllikuma 50. panta trešo un ceturto daļu un par /pers. A/ noteikto galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 51. panta 1.[1] daļas 3. punktu.
/pers. A/ noteikts sods par trim Krimināllikuma 177. panta trešajā daļā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem un vienu Krimināllikuma 195. panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu.
Saskaņā ar Krimināllikuma 50. panta trešo un ceturto daļu sods /pers. A/ noteikts brīvības atņemšana uz 4 gadiem 10 mēnešiem un probācijas uzraudzība uz 3 gadiem.
Saskaņā ar Krimināllikuma 51. panta 1.[1] daļas 3. punktu galīgais sods /pers. A/ noteikts brīvības atņemšana uz 5 gadiem 10 mēnešiem un probācijas uzraudzība uz 3 gadiem.
Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

[4] Par Rīgas apgabaltiesas 2021. gada 8. decembra spriedumu apsūdzētā /pers. A/ aizstāvis E. Rusanovs iesniedzis kasācijas sūdzību, kurā lūdz atcelt abu zemāko instanču tiesu spriedumus pilnībā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.
Kasācijas sūdzībā izteikto lūgumu aizstāvis E. Rusanovs pamatojis ar turpmāk norādītajiem argumentiem.
[4.1] Apelācijas instances tiesa, izskatot lietu rakstveida procesā, ir liegusi apsūdzētajam iespēju izmantot Kriminālprocesa likuma 71. panta 2. punktā un 72. panta otrajā daļā garantētās tiesības pašam piedalīties krimināllietas iztiesāšanā. Tādējādi tiesa ir pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 15. pantā nostiprināto pamatprincipu – tiesības uz taisnīgu tiesu.
Apelācijas instances tiesa nepamatoti izskatījusi lietu rakstveida procesā saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 12. panta pirmo daļu, jo aizstāvis iesniedza tiesai motivētu lūgumu skatīt lietu atklātā tiesas sēdē mutvārdu procesā. Lēmumu par aizstāvja lūguma noraidīšanu tiesa ir pieņēmusi vienlaicīgi ar lietas izskatīšanu rakstveida procesā un nolēmumu lietā. Turklāt lēmumu skatīt lietu rakstveida procesā tiesa pamatojusi tikai ar atzinumu, ka lietu ir iespējams izskatīt rakstveida procesā.
[4.2] Pirmās instances tiesa nepamatoti izskatījusi lietu rakstveida procesā saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 12. panta 1.[1] daļu.
Apelācijas instances tiesa, nekonstatējot Kriminālprocesa likuma 575. panta pirmās daļas 8. punktā norādīto Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu, ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 511. panta otrās daļas, 564. panta ceturtās daļas un 566. panta pārkāpumu, kas atzīstami par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem šā likuma 575. panta trešās daļas izpratnē un ir pamats apelācijas instances tiesas sprieduma atcelšanai.
2021. gada 12. aprīlī pirmās instances tiesas tiesnesis pieņēma lēmumu saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 12. panta 1.[1] daļu izskatīt krimināllietu /pers. A/ apsūdzībā rakstveida procesā, uzskatot, ka lieta var tikt izskatīta bez pierādījumu pārbaudes. Apsūdzētais rakstveidā informēja tiesu un prokuratūru, ka atzīst savu vainu viņam inkriminētajā noziedzīgajā nodarījumā, taču vēlas slēgt vienošanos par vainas

atzīšanu un sodu. Kad prokurors nepiekrita slēgt vienošanos, apsūdzētais nosūtīja tiesai iesniegumu, no kura saturiski izriet iebildums pret lietas izskatīšanu rakstveida procesā. Turklāt tiesai pirms lietas izskatīšanas rakstveida procesā bija jāpārliecinās, vai krimināllietā ir iestājušies visi Kriminālprocesa likuma 499. pantā noteiktie nosacījumi pierādījumu pārbaudes neizdarīšanai.

Apsūdzētais, pabeidzot pirmstiesas kriminālprocesu un piekrītot neveikt pierādījumu pārbaudi, pirmās instances tiesā var mainīt savu viedokli par pierādījumu pārbaudes nepieciešamību. Ņemot vērā, ka /pers. A/ bija izteicis lūgumu slēgt vienošanos par vainas atzīšanu un sodu, uzskatāms, ka viņš bija iebildis arī pret lietas izskatīšanu rakstveida procesā bez pierādījumu pārbaudes.

Pirmās instances tiesai saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 499. panta pirmās daļas 3. punktu bija jānoskaidro, vai apsūdzētajam un prokurorei nepanākot vienošanos par vainas atzīšanu un sodu, apsūdzētais piekrīt lietas izskatīšanai tiesā bez pierādījumu pārbaudes, kā arī jāizskaidro apsūdzētajam, no kā viņš atsakās, piekrītot izskatīt lietu bez pierādījumu pārbaudes.

Pirmās instances tiesa, izskatot lietu rakstveida procesā bez pierādījumu pārbaudes, bet pirms tam neizskaidrojot apsūdzētajam pierādījumu pārbaudes neizdarīšanas procesuālo būtību un sekas, nav ievērojusi Kriminālprocesa likuma 499. panta otrās daļas nosacījumus tādējādi ir pārkāpusi šī likuma 575. panta pirmās daļas 8. punktā norādīto pārkāpumu.

Motīvu daļa

[5] Lai sniegtu atzinumu par to, vai apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu rakstveida procesā, ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 15. panta pārkāpumu, Senātam vispirms ir jādod atbilde uz jautājumu: vai lietas iztiesāšana apelācijas instances tiesā Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma (turpmāk – arī Covid-19 likums) 12. panta pirmās daļas spēkā esības laikā pats par sevi ir pietiekams pamats lietas izskatīšanai rakstveida procesā saskaņā ar minēto tiesību normu.

[6] Kriminālprocesa likuma 15. pantā noteikts kriminālprocesa pamatprincips – ikviena tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā, objektīvā un neatkarīgā tiesā.

Tiesības uz taisnīgu tiesu ietver arī tiesības uz mutvārdu procesu, tomēr tās nav absolūtas. Normatīvajos aktos var būt paredzēti gadījumi, kuros krimināllietu var iztiesāt rakstveida procesā.

Izņēmumi no vispārējā principa – tiesībām uz lietas izskatīšanu mutvārdu procesā – apelācijas instances tiesā ir noteikti Kriminālprocesa likuma 559. panta ceturtajā daļā, kurā uzskaitīti gadījumi, kad lietu var iztiesāt rakstveida procesā.

Saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 12. panta pirmo daļu (likuma redakcijā no 2020. gada 23. decembra) krimināllietu apelācijas kārtībā var iztiesāt rakstveida procesā arī gadījumos, kas nav minēti Kriminālprocesa likumā. Prokurors vai persona, kuras intereses un tiesības sūdzība vai protests aizskar, var izteikt lūgumu lietu izskatīt mutvārdu procesā, to pamatojot.

Minētie normatīvi noteiktie gadījumi neatņem personai tiesības lūgt lietu izskatīt mutvārdu procesā.

No Eiropas Cilvēktiesību tiesas atzinumiem par gadījumiem, kad lieta izskatīta rakstveida procesā, pamatojoties uz normatīvi noteiktiem izņēmumiem no pamatprincipa, izriet, ka tas vien apstāklis, ka likumdevējs noteiktu kategoriju lietu izskatīšanai ir paredzējis rakstveida procesu, pats par sevi nav uzskatāms par pietiekamu argumentu, lai noraidītu personas lūgumu lietu izskatīt mutvārdu procesā (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021. gada 25. februāra sprieduma lietā „Mtchedlishvili v. Georgia, iesnieguma Nr. 894/12, 33. un 39. punkts*). Turklāt lēmumu pieņemšanā nozīme ir tiesu izmantotajai argumentācijas metodoloģijai, proti, pamatojums nepieciešams rakstveida procesam kā izņēmumam no pamatprincipa, nevis pamatprincipa ievērošanai jeb lietas izskatīšanai mutvārdu procesā (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010. gada 7. decembra sprieduma lietā „Andersson v. Sweden", iesnieguma Nr. 17202/04, 53. punkts*).

Piemērojot Covid-19 likuma 12. panta pirmo daļu, jāņem vērā šā likuma 1. panta pirmajā daļā definēto likuma mērķi – noteikt tiesisko kārtību Covid-19 infekcijas izplatības laikā, paredzot atbilstošu pasākumu kopumu, kas nodrošina ar sabiedrības veselības un drošības interesēm samērīgu privātpersonu tiesību un pienākumu apjomu un efektīvu valsts un pašvaldības institūciju darbību.

No Covid-19 likuma 1. panta pirmajā daļā definētā mērķa nepārprotami izriet, ka šī likuma 12. panta pirmajā daļā noteiktā iespēja izskatīt lietu rakstveida procesā, ir pasākums, kas vērsts uz sabiedrības veselības un drošības interešu aizsardzību. Tāpat no Covid-19 likuma 1. panta pirmās daļas secināms, ka minētais pasākums ietver privātpersonu tiesību un pienākumu ierobežojumu, kas ir samērots ar sabiedrības veselības un drošības interesēm.

Vispārējie principi, kas piemēroti nosakot Covid-19 likumā uzskaitīto pasākumu kopumu, ir izklāstīti šā likuma 1. panta trešajā daļā. Tie ir: 1) cilvēktiesību ierobežošanas minimizēšana – personu tiesības tiek ierobežotas tikai tad, ja nav citu alternatīvu pasākumu, kas efektīvi aizsargā sabiedrības veselību un drošību; 2) sabiedrības veselības apdraudējuma mazināšana – piesardzības pasākumi tiek noteikti, izvērtējot Covid-19 infekcijas izplatības draudus Latvijā un ārvalstīs, un tiek īstenoti, izvērtējot visus pastāvošos riskus, lai mazinātu Covid-19 infekcijas atkārtotas izplatības draudus; 3) publisku un sabiedrībai nozīmīgu pakalpojumu pieejamības ierobežošana ir pieļaujama tikai tādā mērā, cik tas nepieciešams sabiedrības veselības un drošības nodrošināšanai, kā arī pakalpojumu sniegšanā un saņemšanā iesaistīto personu veselībai un drošībai.

Ievērojot Covid-19 likuma mērķi un vispārējos principus, kas piemēroti, nosakot nepieciešamo pasākumu kopumu, secināms, ka tiesiskās situācijas, kurā lemjams jautājums par lietas izskatīšanas veidu, pastāvēšana Covid-19 likuma spēkā esības laikā, pats par sevi nav pietiekams pamats lietas izskatīšanai rakstveida procesā saskaņā ar šā likuma 12. panta pirmo daļu. Minētajā tiesību normā paredzētā iespēja izskatīt lietu rakstveida procesā, pirmkārt, ir iespēja nevis pienākums, otrkārt, tiesību normā paredzētā iespēja noteikta ar mērķi mazināt riskus gan lietu dalībnieku, gan tiesnešu un tiesu darbinieku veselībai, tādēļ ir izvērtējama risku pastāvēšana un alternatīvi pasākumi risku mazināšanai, piemēram, lietas izskatīšana mutvārdu procesā videokonferences režīmā, ja to prasa kriminālprocesa intereses.

Senāts atzīst, ka lēmums par lietas izskatīšanu rakstveida procesā saskaņā ar Covid-19 likuma 12. panta pirmo daļu ir pamatojams nevis ar atzinumu, ka lietu iespējams izskatīt rakstveida procesā, bet atzinumu, ka objektīvi pastāv apstākļi, kas noteic šajā tiesību normā paredzētā pasākuma piemērošanas nepieciešamību. Tiesību uz lietas izskatīšanu mutvārdu procesā ierobežojums ir jāpamato.

[6.1] Izskatāmajā lietā konstatēti turpmāk norādītie faktiskie apstākļi.

Lieta pirmās instances tiesā izskatīta rakstveida procesā saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 12. panta $1.^1$ daļu.

Ar apelācijas instances tiesas tiesneses 2021. gada 30. augusta lēmumu noteikta lietas izskatīšana mutvārdu procesā 2021. gada 13. oktobrī.

2021. gada 13. septembrī saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 490. pantu grozīts iztiesāšanas laiks, iztiesāšana noteikta 2021. gada 11. oktobrī.

2021. gada 7. oktobrī lieta noņemta no izskatīšanas 2021. gada 11. oktobrī sakarā ar apsūdzētā /pers. A/ atrašanos pašizolācijā.

2021. gada 18. oktobrī, pamatojoties uz Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 12. panta pirmo daļu, tiesnese noteikusi lietas izskatīšanu rakstveida procesā.

Paziņojumā par lietas izskatīšanu rakstveida procesā tiesa norādījusi, ka, ievērojot Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 12. panta pirmajā daļā noteikto, ka krimināllietu apelācijas kārtībā var iztiesāt rakstveida procesā arī gadījumos, kas nav minēti Kriminālprocesa likumā, tiesnese

uzskata, ka lietu var iztiesāt rakstveida procesā.

2021. gada 16. novembrī Rīgas apgabaltiesā saņemti /pers. A/ aizstāvja rakstveida iebildumi pret lietas izskatīšanu rakstveida procesā. Pamatojot iebildumus, aizstāvis norādījis, ka uztur viedokli par pirmās instances tiesā pieļautiem Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem, izskatot lietu bez pierādījumu pārbaudes rakstveida procesā, kā arī, lūdzis ņemt vērā, ka saslimstība ar Covid-19 infekciju ir mazinājusies, ir pieņemti dažādi atvieglojumi attiecībā uz personu pulcēšanos, Rīgas apgabaltiesā lietas tiek iztiesātas, ievērojot epidemioloģiskās prasības. Turklāt, iztiesājot lietu apelācijas kārtībā rakstveida procesā, apsūdzētajam tiktu liegta iespēja īstenot Kriminālprocesa likuma 71. panta 2. punktā un 72. panta otrajā daļā garantētās tiesības pašam piedalīties krimināllietas iztiesāšanā, tādējādi arī iespēja īstenot likumā paredzētās tiesības uz taisnīgu tiesu un uz aizstāvību.

Ar Rīgas apgabaltiesas 2021. gada 8. decembra spriedumu aizstāvja lūgums par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā noraidīts. Pamatojot lūguma noraidīšanu, tiesa norādījusi šādus argumentus:

1. lietā nepastāv apstākļi, kurus nav iespējams izskatīt rakstveida procesā,
2. nolēmuma taisnīgums, pamatotība un atbilstība tiesību normām, patiesības noskaidrošana nav atkarīga no procesa veida,
3. rakstveida process neierobežo procesa dalībnieku līdzvērtību,
4. tiesas kolēģija nekonstatē objektīvus apstākļus, kas būtu par pamatu lietas izskatīšanai mutvārdu procesā.

[6.2] Senāts konstatē, ka izskatāmajā krimināllietā apelācijas instances tiesa nav pamatojusi, kāpēc konkrētajos apstākļos ir nepieciešams rakstveida process kā izņēmums. Apelācijas instances tiesa, argumentējot lēmumu, norādījusi, ka tā nekonstatē objektīvus apstākļus, kas būtu par pamatu lietas izskatīšanai mutvārdu procesā. Tādējādi tiesa izdarījusi nevis atzinumu, ka pastāv pamats atkāpties no tiesību uz lietas izskatīšanu mutvārdu procesā pamatprincipa ievērošanas, bet gan atzinusi, ka nekonstatē pamatu tā ievērošanai.

Pamatojoties uz izklāstītajiem argumentiem, Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa, nemotivējot lietas iztiesāšanu rakstveida procesā saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 12. panta pirmo daļu, ir pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 15. pantu, tādēļ Rīgas apgabaltiesas 2021. gada 8. decembra spriedums ir atceļams pilnībā.

[7] Izskatot kasācijas argumentus par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem, izskatot lietu pirmās instances tiesā, lietā ir noskaidrojams, vai pirmās instances tiesa ir motivējusi atzinumu par Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 12. panta $1.^1$ daļas piemērošanas pamatotību pirmās instances tiesā, un, vai lietā ir konstatēti šajā tiesību normā norādītie apstākļi, kas noteic tās piemērošanas iespējamību.

[7.1] Saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 12. panta $1.^1$ daļu (likuma redakcijā no 2020. gada 23. decembra) krimināllietas, kas nodotas tiesai paātrinātā procesa kārtībā vai izskatīšanai bez pierādījumu pārbaudes, pirmās instances tiesā var izskatīt rakstveida procesā. Tiesa paziņojumā par krimināllietas izskatīšanu rakstveida procesā norāda tiesības prokuroram, apsūdzētajam, aizstāvim un cietušajam desmit dienu laikā pieteikt noraidījumu tiesas sastāvam, iesniegt iebildumus pret lietas iztiesāšanu rakstveida procesā, iesniegt viedokli par piemērojamo soda veidu un mēru un citiem ar spriedumu saistītiem jautājumiem, kā arī norāda nolēmuma pieejamības dienu. Ja iebildumus pret lietas iztiesāšanu rakstveida procesā iesniedzis prokurors, apsūdzētais, aizstāvis vai cietušais, tiesa pieņem lēmumu par lietas iztiesāšanu mutvārdu procesā.

[7.2] Lietā konstatēti tālāk norādītie faktiskie apstākļi:

Pirmās instances tiesas tiesnesis 2020. gada 8. jūlijā ir pieņēmis lēmumu lietu /pers. A/ apsūdzībā pēc Krimināllikuma 177. panta trešās daļas un 195. panta pirmās daļas iztiesāt atklātā tiesas sēdē, neveicot pierādījumu pārbaudi.

2021. gada 12. aprīlī tiesnesis paziņojis apsūdzētajam /pers. A/ un prokuroram, ka saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 12. panta $1.^1$ daļu lieta tiks izskatīta rakstveida procesā 2021. gada 16. jūnijā. Paziņojumā izskaidrotas tiesības prokuroram un apsūdzētajam desmit dienu laikā pieteikt noraidījumu tiesas sastāvam, iesniegt iebildumus pret lietas iztiesāšanu rakstveida procesā, kā arī iesniegt viedokli par piemērojamo soda veidu un mēru un citiem ar spriedumu saistītiem jautājumiem.

2021. gada 19. maijā pirmās instances tiesā saņemts apsūdzētā /pers. A/ lūgums noslēgt vienošanos par vainas atzīšanu un sodu un sodīt viņu ar naudas sodu 20 minimālo mēnešalgu apmērā.

2021. gada 28. maijā pirmās instances tiesā saņemta prokurores E. Masules uz šo lūgumu sniegtā atbilde, kurā prokurore norādījusi, ka uzskata par neiespējamu lūgt tiesai piemērot /pers. A/ norādīto sodu, jo piedāvātais soda veids un mērs neatbilst soda noteikšanas vispārīgajiem principiem.

2021. gada 1. jūnijā apsūdzētais iesniedzis tiesai lūgumu piemērot viņam naudas sodu vai piespiedu darbu un, ja nepieciešams, noteikt probācijas uzraudzību. /pers. A/ atkārtoti norādījis, ka atzīst savu vainu un nožēlo izdarīto.

Apelācijas instances tiesa ir izvērtējusi un motivēti noraidījusi aizstāvja viedokli, ka /pers. A/ lūgumi par vienošanās ar prokuroru noslēgšanu ir atzīstami par iebildumiem pret lietas izskatīšanu rakstveida procesā. Tiesa konstatējusi, ka līdz lietas iztiesāšanai rakstveida procesā iebildumi pret lietas iztiesāšanu rakstveida procesā nav saņemti.

Ievērojot apstākli, ka krimināllieta /pers. A/ apsūdzībā tika nodota tiesai izskatīšanai bez pierādījumu pārbaudes, saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 12. panta $1.^1$ daļu pirmās instances tiesa varēja izskatīt lietu rakstveida procesā gadījumā, ja prokurors, apsūdzētais, aizstāvis vai cietušais nav iesnieguši iebildumus pret lietas iztiesāšanu rakstveida procesā. Izskatāmajā lietā iebildumi pret lietas izskatīšanu rakstveida procesā netika iesniegti, tādēļ aizstāvja iebildumi pret Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 12. panta $1.^1$ daļas piemērošanu pirmās instances tiesā ir nepamatoti un noraidāmi.

[8] Senātam ir jāsniedz atbilde, vai pirmās instances tiesa, iztiesājot lietu, ir ievērojusi Kriminālprocesa likuma 499. panta nosacījumus, kas regulē pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu.

[8.1] Kriminālprocesa likuma 499. panta pirmā daļa noteic, ka tiesa var pieņemt lēmumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu attiecībā uz visu apsūdzību vai tās patstāvīgu daļu tikai ar nosacījumu, ka apsūdzētais atzīst savu vainu visā viņam izvirzītajā apsūdzībā vai attiecīgajā daļā; tiesai pēc lietas materiālu pārbaudes nav šaubu par apsūdzētā vainu; apsūdzētais, bet obligātās aizstāvības gadījumos arī viņa aizstāvis un pārstāvis, piekrīt šādas pārbaudes neizdarīšanai.

Saskaņā ar minētā panta otro daļu, pirms izlemt jautājumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu, tiesa noskaidro prokurora, personas, kas īsteno aizstāvību, cietušā un viņa pārstāvja un krimināprocesā aizskartā mantas īpašnieka, kura mantai uzlikts arests, viedokli par to, kā arī izskaidro viņiem pierādījumu pārbaudes neizdarīšanas procesuālo būtību un sekas.

No Kriminālprocesa likuma 499. panta pirmās un otrās daļas secināms, ka nosacījums, ka apsūdzētais piekrīt pierādījumu pārbaudes neizdarīšanai, uzskatāms par ievērotu, ja pirms tam tiesa izskaidro viņam pierādījumu pārbaudes neizdarīšanas procesuālo būtību un sekas, proti, ka lietā pieņemto nolēmumu apelācijas kārtībā var pārsūdzēt tikai daļā par tiesas piespriesto sodu, kompensāciju, rīcību ar mantu vai sakarā ar pieļautiem procesa pārkāpumiem. Tādējādi apsūdzētais, piekrītot lietas izskatīšanai bez pierādījumu pārbaudes, faktiski atsakās no savām tiesībām pārsūdzēt spriedumu daļā par vainīgumu viņam inkriminētajā noziedzīgajā nodarījumā.

[8.2] Pirmās instances tiesa konstatējusi Kriminālprocesa likuma 499. panta pirmajā un otrajā daļā paredzētos nosacījumus krimināllietas

iztiesāšanai bez pierādījumu pārbaudes.

Senāts konstatē, ka protokolā par pirmstiesas kriminālprocesa pabeigšanu, nododot lietu tiesai, apsūdzētais ir norādījis, ka pierādījumu pārbaude, iztiesājot lietu, nav nepieciešama. Ziņu par to, ka apsūdzētajam, nododot lietu tiesai, būtu izskaidrota pierādījumu pārbaudes neizdarīšanas procesuālā būtība un sekas, lietā nav.

Pirmās instances tiesa ir informējusi /pers. A/, ka, ievērojot viņa viedokli par iespējamību iztiesāt lietu, neizdarot pierādījumu pārbaudi, saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 12. panta 1.[1] daļu, lieta tiks izskatīta rakstveida procesā un apsūdzētajam ir tiesības desmit dienu laikā pieteikt noraidījumu tiesas sastāvam, iesniegt iebildumus pret lietas izskatīšanu rakstveida procesā, iesniegt viedokli par piemērojamo soda veidu un mēru un citiem ar spriedumu saistītiem jautājumiem.

Senāts konstatē, ka pirmās instances tiesa nav izskaidrojusi apsūdzētajam /pers. A/ pierādījumu pārbaudes neizdarīšanas procesuālo būtību un sekas, tādējādi tiesa ir pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 499. panta otro daļu.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 575. panta pirmās daļas 8. punktā noteiktajam, fakts, ka lieta izskatīta bez pierādījumu pārbaudes, neievērojot šā likuma 499. panta nosacījumus, ir Kriminālprocesa likuma būtisks pārkāpums, kas katrā ziņā izraisa tiesas nolēmuma atcelšanu.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 566. pantu, ja apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, konstatē šā likuma pārkāpumu, kas katrā ziņā izraisa sprieduma atcelšanu [..], kuru tā pati nevar novērst, nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, [..] tā pieņem lēmumu par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu pilnībā vai kādā tās daļā un lietas nosūtīšanu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai.

Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa, nekonstatējot Kriminālprocesa likuma 499. panta otrās daļas pārkāpumu lietas izskatīšanā pirmās instances tiesā un, atceļot pirmās instances tiesas spriedumu tikai daļā par sodu, ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 566. panta pārkāpumu. Norādītais pārkāpums atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575. panta trešās daļas izpratnē.

[8.3] Ievērojot minēto apsvērumu kopumu, Senāts atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas 2021. gada 8. decembra spriedums un Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2021. gada 16. jūnija spriedums ir atceļami pilnībā un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

[9] Senāts norāda, ka tiesai, izlemjot lūgumu par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā un konstatējot, ka pastāv normatīvs regulējums, kas konstatētajos faktiskajos apstākļos attiecīgajā tiesu instancē pieļauj lietas izskatīšanu rakstveida procesā, papildus jāizvērtē vai, izskatot lietu rakstveida procesā tiks nodrošinātas personas tiesības uz taisnīgu tiesu, ja tā ir vienīgā vai pēdējā tiesu instance, kas lietu skata pēc būtības.

Senāts piekrīt tiesību doktrīnā paustai atziņai, ka tiesības uz taisnīgu tiesu negarantē mutvārdu procesu jebkura ar lietu saistīta jautājuma izlemšanā, bet gan tikai lietas izskatīšanā pēc būtības. Pēc vispārējā principa tiesā vismaz vienā instancē, kas lietu skata pēc būtības, ir jānodrošina personai tiesības uz mutvārdu procesu, ja viņa to lūdz *(Briede J., Višķere I., Litvins G., Bitāns A., Danovskis E., 92. panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 137. lpp.*).

Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā, analizējot lietu izskatīšanu mutvārdu vai rakstveida procesā no tiesību uz taisnīgu tiesu viedokļa, atzīts, ka pēc vispārējā principa, ja persona vēlas lietas izskatīšanu mutvārdu procesā, tai šāda iespēja ir jānodrošina vienā instancē, kas izskata lietu pēc būtības *(skat. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002. gada 12. novembra spriedums lietā „Döry v. Sweden" (28394/95)*, *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1994. gada 23. februāra spriedums „Fredin v. Sweden" (18928/91)*).

No Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izriet, ka atklātas tiesas sēdes rīkošana ir Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. pantā nostiprinātais pamatprincips. Šim principam ir īpaša nozīme krimināltiesību kontekstā, kurā vispārīgi ir jābūt pirmās instances tiesai, kas pilnībā atbilst Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. panta prasībām, un kurā attiecīgā persona var likumīgi pieprasīt, lai tā tiktu „uzklausīta", kā arī tostarp izmantot iespēju mutiski izklāstīt savus aizstāvības pamatus, uzklausīt apsūdzības liecības, iztaujāt un konfrontēt lieciniekus (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2006. gada 23. novembra sprieduma lietā „Jussila v. Finland", iesnieguma Nr. 73053/01, 40. punkts, un Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008. gada 4. marta sprieduma lietā, „Hüseyin Turan v. Turkey, iesnieguma Nr. 11529/02, 31. punkts*).

Jāņem vērā arī tas, ka saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru personai nav liegts brīvprātīgi tieši vai klusējot atteikties no lietas taisnīgas izskatīšanas garantijām. Tomēr atteikšanās no tiesībām piedalīties tiesas sēdē ir jākonstatē nepārprotami, un tā ir jāpapildina ar minimālajām garantijām, kas atbilst šī pasākuma nozīmīgumam. Turklāt tā nedrīkst būt pretrunā kādām būtiskām sabiedrības interesēm (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2006. gada 1. marta sprieduma lietā „Sejdovic v. Italy, iesnieguma Nr. 56581/00, 86. punkts, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018. gada 13. marta sprieduma lietā „Vilches Coronado and other v. Spain, iesnieguma Nr. 55517/14, 36. punkts*).

[10] Ar pirmās instances tiesas spriedumu un apelācijas instances tiesas spriedumu apsūdzētajam /pers. A/ atstāti negrozīti viņam pirmstiesas procesā piemērotie drošības līdzekļi – pieteikšanās noteiktā laikā policijas iestādē un aizliegums izbraukt no valsts.

Senāts atzīst, ka minētie drošības līdzekļi ir samērīgi un to piemērošanas turpināšana pārmērīgi neierobežos apsūdzētā pamattiesības.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587. pantu, Senāts

nolēma

atcelt Rīgas apgabaltiesas 2021. gada 8. decembra spriedumu un Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2021. gada 16. jūnija spriedumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Rīgas pilsētas tiesā;

apsūdzētajam /pers. A/ turpināt piemērot drošības līdzekļus – pieteikšanās noteiktā laikā policijas iestādē un aizliegumu izbraukt no valsts.

Lēmums nav pārsūdzams.

A. Poļakova A. Freibergs S. Kaija